

Tednik Učiteljski Tovariš.

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Štev. 48.

V Ljubljani, 1. grudna 1905.

XLV. leto.

«Učiteljski Tovariš» izhaja vsak petek. Ako je na ta dan praznik, izide list dan pozneje. Vse leto stoji 8 K, pol leta 4 K, četrt leta 2 K. Spise je pošiljati samo na naslov: Uredništvo «Učiteljskega Tovariša» v Idriji. Naročnino prejema Francišek Črnagoj, nadučitelj v Ljubljani Barje). — Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko. — Rokopisov ne vračamo. — Oglasi in poslanice stanejo za stran 30 K, pol strani 16 K, $\frac{1}{2}$ strani 10 K, $\frac{1}{4}$ strani 8 K, $\frac{1}{8}$ strani 4 K; manjši inserati po 20 h petit-vrsta. Večkratno objavlanje po dogovoru. Priloge poleg poštnine 6 K.

Vsebina: Na delo! — Naš denarni zavod. — Avstrijska slovanska ali južноеvropska slovanska učiteljska zveza? — Nemški otoki in slovenski Štajer. — «Jedna misao i jedan predlog». — Priznanje in zaupnice. — Razstava učil v Ljubljani. — Iz naše organizacije. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služb. — Inserati. — † Matija Rajh.

Na delo!

Tovariši-samci! Dr. Šusteršič je govoril; obsojeni smo v nadaljno bedo. Ali hočemo še nadalje mirno trpeti in stradati? Ali hočemo še nadalje žrtvovati svoje zdravje za to nehvaležno deželo? Hočemo li mirno gledati, kako se nam posmehuje zadnji delavec zbog naše škandalozne plače, ki nam jo daje dežela, tista dežela, katera se nam ima zahvaliti za vse, katera bi bila brez nas to, kar je kaka dežela v centralni Afriki? Naš stan je napravil iz sužnje svobodne ljudi. V zahvalo so ga pa isti ljudje zaslužnili. V povračilo za vse, kar smo storili, nam ne privoščijo skorjice hruba. Ljudi s srednješolsko izobrazbo, ki imajo v vsakem drugem stanu zadosten kos kruha, puste stradati. Cestni pometič ima po svoji izobrazbi kraljevo plačo proti nam.

Dovolj o tem! Nesmiselno je izgubljeni besedi, ker te nam nič ne pomagajo, kakor nas zadostno uči izkušnja. Na delo tedaj! Dovolj je prošenj, zahtevanj! Pokažimo pest! Združimo se na delo! Ne strašimo se trpini, pota, ki nam je edini odprt, da dosežemo to, kar nam gre. Tisoč in tisoč ljudi je že krenilo na to pot, največkrat z uspehom. Če bomo solidarni, dosežemo vse. Ne zanašajte se na obljubljeno regulacijo plač. Druginjska doklada, ki se je odmerila samo oženjencem, vam bodi dokaz, da Šusteršič et comp. ne mislijo resno na izboljšanje. Ta druginjska doklada je le sredstvo, s katerim se nam hoče zamašiti usta za nekaj let. Doklada naj bi utihnila v nebovpjioče glasove tistih siromakov iz med nas, ki morajo gledati poleg lastnega duševnega in telesnega propadanja še lakote umirajoče družine. Edino ti glasovi so prisilili »ljudske« poslance, da so vrgli nekaj drobtin tja, odkoder so izvirali. A tega niso storili ne v priznanje našega truda, ne iz usmiljenja: ampak storili so tako, kakor se vrže lačnemu psu obglojeno kost pod mizo, le da utihne. Tudi sitnega berača se odpravi z vinarjem, da je mir in pa da drugi ljudje, to videč, reko: »Pa vendar ni tak!«

A mi nismo berači. Pošteni delavci smo na polju narodne prosvete; zato tudi zahtevamo takim delavcem primerne plačila. Ker se nam ne da tega plačila, prisilimo tiste, ki so v to poklicani, da nam ga dajo!

Tovarišice, tovariši! Sami smo! Zanašati se moramo samo nase, na lastno moč. Zakaj tudi oni, na katere smo se dosedaj naslanjali, so nas zapustili v odločilnem trenutku. Napredni poslanci so brezpogojno kapitulirali pred klerikalno manjšino. Vse, kar so klerikalci hoteli, so dosegli. Med onimi pa, ki so se zarotili, da nas izstradajo, je tudi nekdo, ki si lasti pravice do imena tovariša. Med našimi zatiralci je človek našega staa, izdajica, ki ni vreden, da bi mu značajan učitelj pogledal v obraz. Pride pa čas, ko bomo s tem človekom temeljito obračunali.

Da se doseže enotno postopanje, naj skličejo okrajna društva zborovanja, kjer si po dogovoru izvoli vsako društvo enega zastopnika. Ti zastopniki posameznih društev naj se snidejo o Božiču v Ljubljani, kjer naj ukrenejo potrebno, da nam bo z novim letom že mogoče storiti to, kar hočejo imeti naši deželni »očetje«.

Učitelj-samec.

Naš denarni zavod.

Geslo: Kar plodonosno naložim,
v pomoč le sebi podarim.

Hranilnica in posojilnica Učiteljskega
konvikta v Ljubljani,

registrovana zadruga z omejenim jamstvom.

Promet do konca meseca kimavca 1905 K 158.178-22.

Naznanilo. Kdor želi od zadruge kakih informacij, naj za odgovor priloži 20 h v poštnih znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se ne odgovarja.

Avstrijska slovanska ali južноеvropska slovanska učiteljska zveza?

I.

«Ob Binkoštih prihodnjega leta se ustanovi avstrijska srednješolsko-profesorska zveza». Ta notica je zagledala beli dan po vseh avstrijskih časopisih pred nekoliko dnevi. Ta sklep je napravila zadnja glavna skupščina nemške profesorske zveze v Brnu. Sklep je dalekosežen in vsak pravi prijatelj

prave ljudske izobrazbe se mora veseliti tega pomembnega koraka, ki so ga storili srednješolski profesorji v Brnu. Zakaj s tem korakom se bližamo uresničenju onih idej, ki jih goji vsak pravi prijatelj prave ljudske izobrazbe ne glede na jezik in ležo posameznih narodov. Trdno smo prepričani, da bodo oni profesorji, ki bodo tvorili to zvezo, vplivali na svoje učence v onem smislu, ki ga dandanes tako krvavo pogrešamo, ravno kar se tiče posameznih narodnosti, v smislu namreč, da goji vsak narod pravo tolerantnost ne samo v narodnem, temveč tudi v verskem oziru do svojega soseda — do drugega naroda — po principu: vsak narod se razvijaj po danih človeških in božjih zakonih v okvirju danih postav za boljšo in srečnejšo prihodnost.

In kar so sklenili ustanoviti srednješolski profesorji, to ventilira že precej let v avstrijskem učiteljstvu ne le nemškem, temveč tudi slovanskem. Nemško avstrijsko učiteljstvo se je strnilo že pred nekoliko leti v mogočno »avstrijsko nemško učiteljsko zvezo«, ki šteje skoro 16.000 mož in ki ima svoje glasilo »Deutsch-österreichische Lehrer-Zeitung«, ki jo tiskajo v 18.000 izvodih.

Kar so si Nemci lahko ustanovili, tega si avstrijski slovanski učitelji ne moremo ali pa nočemo ustanoviti. Poudarjamo pač: nočemo, nikakor ne: ne moremo. Dozdeva se nam, da smo Slovani sploh nekaki rojeni separatisti in da ne poznamo še smisla za skupno delovanje za skupnost. Ta separatizem je pa menda bolj umetno sugeriran, priučen kakor pa prirojen.

»Učit. Tovariš« je že l. 1900. pisal, da se ustanovi »Avstrijska učiteljska zveza«. Takratni naš članek je obudil precej zanimanja in nekateri so ga odobraval, a drugi zopet izpodbijali. Takrat je pisal »Slovenec«, da bi bila taka »zveza« nenaravna, zakaj, kako bi mogel sedeti nemškonacionalni učitelj poleg slovenskega ali češkega učitelja, protestant poleg »Slomškarja« i t. d.

Dozdeva se nam pa, da so bili tisti pomisleki le gola pretveza, zapisani le iz namena, preprečiti zasnovano akcijo.

Zanima nas, posneti misli takratnega našega članka, a ker upamo, da cenjeni bralci in cenjene bralke »Učit. Tovariša« še hranijo dotični letnik (1900) opuščamo to in opozarjamo čitajoče občinstvo na dotični letnik.

Pozneje je ta misel še enkrat mogočno vzplamtela in to je bilo na občnem zboru naše »Zaveze« v Trstu. Tam so se že stavile primerne resolucije in srečno jih je utemeljeval tovariš z Goriškega. A zadeva se je dala začasno ad acta v študiranje.

Umevno je, da tako pereče vprašanje ni moglo popolnoma izginiti z učiteljskega političnega obzorja. In ravno, da vsaj nekoliko oživotvorimo to deloma že pozabljeno misel, je namen teh vrstic. Nikakor se ne štejemo merodajnim, da morajo igrati te naše vrstice kako vodilno vlogo pri vsi zadevi, ne, temveč s tem želimo spraviti le v tir ono vprašanje in želimo slišati prav mnogo, mnogo glasov po geslu: več glav — več misli, več oči — več vidi.

Nastane pa vprašanje: Kaj ustanovimo, ali »avstrijsko slovansko učiteljsko zvezo« — ali le — evropsko južnoslovansko učiteljsko zvezo? —

Naša misel je: ustanovimo si najprej »avstrijsko slovansko učiteljsko zvezo«.

Glavni namen te zveze bi bil: Gojiti intenzivneje medsebojno spoznavanje in spoznavanje slovanskih učiteljskih teženj, podpirati skupno delovanje avstrijskega slovanskega življa, ki bi obstajalo v prvi vrsti v tem, da bi pri morebitnih

skupnih izletih olajševali si medseboj potovalne zapreke, da bi prirejali skupne šolske razstave in da bi izdajali vsako leto nekako skupno letno poročilo, kjer bi se jasno zrcalilo vsakoletno delovanje posameznih, v tej zvezi zastopanih učiteljskih zvez. Seveda bi morala biti ta poročila tiskana v onih jezikih, v katerih služe dotična učiteljska zveza.

Osnovanje take osrednje učiteljske zveze si mislimo takole: Odbor bi obstojal iz predsednika, tajnika in blagajnika v osrednji učit. zvezi zastopanih posameznih učiteljskih zvez, ki bi volil potem izmed sebe predsednika, tajnika in blagajnika kakor tudi ostale odbornike osrednje avstrijske slovanske učiteljske zveze. Ti bi imeli, recimo vsako leto — po potrebi — skupno sejo. A občni zbori te osrednje slov. avstr. učit. zveze naj bi bili n. pr. vsako tretje leto. K temu obč. zboru bi poslala vsaka zastopana učit. zveza toliko odposlancev, kolikor bi jih ji pripadalo po številu svojih članov-društev. In ti občni zbori bi imeli določiti nekako nadaljne delovanje avstrijskega slovanskega učiteljstva.

II.

Ko bi se ta osrednja slovanska avstrijska učiteljska zveza do dobra ukoreninila med učiteljstvom in zadobila trdna tla, bi morala stopiti v tesno zvezo z nemškim avstrijskim »Lehrerbundom« in napraviti nekak modus vivendi po zgledu socijalne demokracije.

In tako zblizanje bi imelo velikanski pomen za ves nadaljni razvoj avstrijskih narodov in potem bi prišel v do-glednem času šele v veljavo naš prelepi paragraf 19. o istovrednostni veljavi posameznih avstrijskih narodov. Oni kvarljivi narodni šovinizem bi v kratkem izginil s površja avstrijskega političnega življenja, zakaj učiteljstvo bi imelo lepo nalogo, gojiti ne le v šoli, temveč še bolj med narodom prepričanje, da je narodni šovinizem le jako dobra molzna krava pre-mnogim sedanjim političnim korifejam. Prepričani smo tudi dalje, da bi se ne pojavili več tako žalostni dogodki, kakor se je prigodil pred par leti v Mariboru povodom glavnega zbora »Lehrerbunda«, ko je imel državni poslanec — učitelj Schreiter s Češkega tako narodno šovinistično navdihnjeni govor, kjer se je spoznalo, da mož ne pozna pravzaprav čisto nič kraja in naroda, kjer je govoril svoj zoprni govor. In vzrok temu? Premajhno medsebojno poznanje.

III.

Z nekakim notranjim zadovoljstvom nas je prešinila vest, ki jo je iprožil osebno nam znani učitelj-urednik »Prosvete«, tovariš Jov. P. Jovanović, kjer se navdušuje za prirejevanje vseslovanskih učiteljskih skupščin in šolskih razstav.*)

Poudarjamo, da ta misel ni ravno nova, zakaj živi že precej časa tako med slovenskim, kakor tudi med srbskim učiteljstvom. Kakor se še spominjamo (in dokaze imamo tudi v rokah), se je v Belgradu že ustanovil nekak komité izmed učiteljstva, ki bi imel oživotvoriti to misel. Toda razni politični pojavi v Srbiji in Bolgariji so potisnili to vprašanje v ozadje in stvar je kazala že znake — otrplosti. — Zbudil jo je zopet tovariš Jov. P. Jovanović. Hvala mu!

Naše mnenje bi bilo z ozirom na stavljena vprašanja sledeče: Slovensko učiteljstvo je trdno prepričano, da so taki vseslovanski učiteljski shodi naravnost vitalnega pomena za slovanski življenj, ne le s političnega stališča, temveč še bolj kulturnega. S takimi skupščinami in raz-

*) Ta članek prijavljamo na drugem mestu.

stavami bi se temeljito spoznali medseboj, tu bi se navdušili za slovansko pravo kulturo in dobili bi zaupanje in moč vase, da smo tudi Slovani narod, ki imamo dovolj lastne energije, lastne volje, ki moremo tudi na šolskem polju tvoriti nekajlastnega, samosvojega in da nam ni treba hoditi po vsako najmanjšo reč na šolskem polju v »rajh« med Nemce. Na podlagi takih skupščin in takih razstav pridemo tudi do onega spoznanja, da imamo tudi Slovani svojo pedagoško literaturo, in potem izgine tudi iz naših pedagoških publikacij oni za nas prežalosti pojav, da moramo čitati le nemške vire, iz katerih je črpal dotični avtor svoje znanje.

In kje naj bo prvi tak shod? Naša misel je ta. Prihodnje zborovanje naše »Zaveze« se vrši letos na zelenem Štajerskem. Tu naj se izbere kak tak pripraven kraj, kjer bo jako ugodna železniška zveza na jug.

Od tu pohitimo potem ali v Zagreb ali pa privedimo še tovariše iz Hrvatske v stolni Beligrad, kjer se snidimo k prvemu sestanku, da realizujemo vsakemu Slovanu tako simpatično vprašanje. — —ga.

Nemški otoki in slovenski Štajer.

Prijatelj našega lista nam je poslal ta-le dopis: Te dni sem se razgovarjal z odličnim celjskim domoljubom. Razgovor se je pletel o slovenskih razmerah sploh, osobito pa o onih v slovenskem Štajerju. Zlasti pa sva se razgovarjala še o celjskih odnošajih. Dotični domoljub, ki sva z njim razmotrivala to in ono, je udeležen po raznih celjskih društvih in korporacijah. On zastopa ondi in vodi že veliko let lokalne stvarne šolske potrebščine in stvari ljudskega šolstva celjske okolice, katero okrožje je, kakor znano, popolnoma slovensko, dočim je v mestu samem le ena tretjina Slovencev. Glede šolstva, o katerem se je največ pletel najin pogovor, je pa v Celju samem za nemške otroke izvrstno preskrbljeno, za slovensko deco, mestno in okoliško, pa tako rekoč nič. Mesto ima gimnazijo, nemško deško in nemško dekliško meščansko šolo, nemško deško ljudsko in nemško dekliško ljudsko šolo. Za slovensko deco, katere je v mestu in okolici skoro 1500 duš ali še več, se merodajne šolske gosposke ne menijo in nočejo meniti. Za deško šolo imajo Slovenci v mestu navadno slabo hišo, v katero niti ne morejo spraviti vseh dečkov, za slovenske deklice pa niti javne šole ni! Le šolske sestre jemljejo (ker niso imovite) proti plačilu nekoliko slovenskih deklic v svojo privatno šolo.

Ker pa šolske sestre nimajo prostora, ostaja veliko šolskih deklic brez pouka, ako jih mesto ni hotelo vzeti v svoje nemške šole.

Velikanski šolski okoliš, dokaj imovito okrožje, ki šteje v mnogih občinah skoro toliko ljudi kakor mesto samo, ima svoje središče, svojo faro v mestu samem. Toda na tem mestnem teritoriju ne privoščajo celjski nemškutarji Slovencev šolskega poslopja za slovensko šolo, za kar so in morajo biti zavzeti okoličani, ki imajo denar za novo šolsko zgradbo že nabran! S celjskimi nemškutarji pa soglašajo kompetentne gosposke v Gradcu (deželni odbor, deželni šolski svet), ki zavlačujejo stvar zdaj z rekurzi, zdaj z drugimi birokratičnimi izgovori in šikanami. Stvar se plete že 20 let, odkar bi celjski in okoliški Slovenci radi zidali šolsko

poslopje za deške in dekliške večrazrednice. Ali mesto in graški birokratje jih ovirajo in rinejo le iz mesta ven — ven na kmete, ven na periferijo, ven z dozdevnega nemškega otoka! Zunaj bi Slovencev tudi za vsakih 10 hiš radi ponudili po eno enorazredno šolo, ako bi le ne hrepeneli po mestu, kjer je pa za Slovence edino središče — in to tudi v zmislu zakona.

To je en zgled, kako se nemštvo, t. j. historično-krični ostanek nemštva v slovenskem Štajerju s pomočjo vladne birokracije trudi, da ohrani nemške jezikovne otoke. Ta trud pa tudi ni brez uspeha. K majhnim ostankom nemških meščanov je prišlo v poslednjih 20 letih v spodnještajerska mesta in v trge vse polno nemških uradnikov, ki znajo le za silo slovensko, a so odločni nasprotniki Slovencev. Potem je prišlo vse polno nemških šol in učiteljev in vrhutega, kakor da bi ne bilo še dovolj vsega tega, še nemških protestantov, katerih število so še pomnožili nekateri domači verski odpadniki. S pomočjo teh faktorjev se pa že dajo nemški otoki ohraniti, ker imajo zaslonbo in protekcijo na visokih, višjih in jako visokih mestih. Zato ti nemški otoki v slovenskem Spodnjem Štajerju tudi dobro uspevajo.

Nekoliko tolažbe je sicer v tem, da štajerski Slovenci na kmetih dobro napredujejo; vendar pa je ta napredek našega mehkega kmeta preslab nasproti nemškim jako utrjenim otokom, kakršni se nahajajo med Dravo in Savo, od Radgone in Maribora do Brežic, pa zopet na drugi strani od koroške meje do hrvaško-ogrske granice, od Slovenj gradca do Rogatca.

Vlada seveda ne ovira tega napredovanja nemštva, marveč ga pospešujejo v Gradcu vsi cesarski in deželni organi. Ali napredovanju Slovenstva, ki je sicer tako neznan in ponižno, pa stavljajo vsi vsakovrstne ovire, od katerih smo poprej navedli le en sam eklatanten slučaj. Lahko bi pa navedli na stotine takih slučajev, ki pa niso več slučajji, marveč sistem! Pritožbe štajerskih slovenskih poslancev, bodi v Gradcu, bodi na Dunaju, so bob ob steno. Stvar ponemčevanja napreduje v slovenskem Štajerju. Nemški otoki postanejo stebri, na katere bo Prus polagal svoj most najprvo do Save, potlej pa do Adrije.

In spričo take perspektive v bodočnost bi morala slovenska politika radikalno nastopati proti sovražnikom. Prve in glavne postojanke za obrambo slovenskega naroda bi bile šole v onih krajih, kjer jih še ni, kjer bi pa morale biti. Zato bi se delo vse naše politikujoče javnosti moralo osredotočiti na pridobitev slovenskih učilnic in na materijalno učvrščenje slovenskega učiteljstva. Brez tega nima slovenski Štajer bodočnosti.

„Jedna misao i jedan predlog“.

V zadnji številki smo že omenili, da je priobčil g. Jovan P. Jovanović, učitelj v Kragujevcu, urednik »Prosvete« in član uprave »Učit. udruženja v Srbiji«, v svojem listu članek pod gorenjim naslovom. Ker se bavi II. članek današnjega našega lista tudi s tem Jovanovićevim člankom, ga priobčujemo v prevodu, ker tako najlažje seznanimo z njim svoje čitateljstvo.

Jovan P. Jovanović piše:

Poslednja leta opažamo veliko gibanje jugoslovanskega plemena, da se jugoslovanski narodi čim bolj medsebojno